

DIMITRIJE STANKOVIĆ

*Milica Uvalić:***Proširenje EU
i Balkan***Mihailo Crnobrnja:***U susret samitu
u Solunu***Laslo Andor:***Istočno proširenje
i zapadna obećanja***Dušan Dinić:***Uslovi za
ulazak u EU***Jovan Teokarević:***Evropska unija kao
san o "Eldoradu"***Vladimir Tojagić:***Miraz siromašnih
rođaka****Predstavljamo
nove članice EU****TEMA BROJA:**

PROŠIRENJE EVROPSKE UNIJE

Objavljeno kao dodatak
nedeljnika **VREME**
br. 647 od 29. maja 2003.

O Evropskoj uniji

“Rekao sam Romanu Prodiu da nam je potrebno da nam u Solunu Evropa otvori vrata, da vidimo tu stazu do Brisela, da stignemo one koji su sada ispred nas na toj stazi i zajedno utrčimo u EU.” (**Zoran Živković**, premijer Srbije, u Briselu, Tanjug, 20. 5. 2003)

“Demokratija u našoj zemlji nika da nije bila odlučnija i jača nego danas, a građani više nego ikada ranije osjećaju da je evropska istorija i njihova istorija, a Evropa naš dom. Za Srbiju i Crnu Goru to je putokaz i simbol novog, evropskog početka, jer smo odlučili da uspijemo na putu ka udruženoj i velikoj evropskoj porodici.” (**Svetozar Marović**, predsednik SCG, na Evropskoj konferenciji u Atini, Beta, 17. 4. 2003)

“Stranka G17 plus će u maju obelodaniti nacionalni i državni program moderne Srbije. Iskustva iz prakse pokazala su da Srbija treba da ide sama u EU, isto tako i Crna Gora, pa ćemo se jednog dana tamo naći. Naša platforma će kao cilj imati što hitniji ulazak Srbije u EU, a samostalna i nezavisna Srbija nije sama sebi cilj, već samo sredstvo da to ostvarimo. ...

...Srbija ne treba da nameće svoje rešenje, ali mora da uzme svoju sudbinu u svoje ruke. Dakle, naša ideja nije usmerena protiv Crne Gore, već u korist Srbije. Zato treba da otvoreno kažemo da ovako ne može, jer ćemo u suprotnom kaskati i za Bugarskom, Rumunijom i Hrvatskom u pogledu ulaska u EU, a pre 15 godina bili smo u prednosti u odnosu na njih – tvrdi Dinkić. Prelazno rešenje je, obja-

šnjava Dinkić, da Srbija zatraži odvojen ulazak u EU i Svetsku trgovinsku organizaciju, dakle da se počne sa ekonomskim sektorom, koji će kasnije biti i politički zaokružen.” (**Mlađan Dinkić**, potpredsednik G17 plus, “Blic”, 30. 4 – 2. 5. 2003)

“Postoje dva stava u Evropskoj uniji o novoj državnoj zajednici Srbije i Crne Gore, oko kojih apsolutno nema nikakvih razlika niti dilema. Prvi stav je da sporazum o stabilizaciji i pridruživanju EU-u može da zaključi samo državna zajednica, dakle nikako izdvojeno članice te zajednice. Drugi je da je za početak zvaničnih pregovora o zaključenju tog sporazuma ključni uslov harmonizacija unutrašnjeg tržišta SCG, odnosno usvajanje kompletnog Akcionog plana.” (**Kristina Galjak**, portparol visokog predstavnika EU-a za spoljnu i bezbednosnu politiku, Tanjug, 3. 5. 2003)

“Srbija i Crna Gora ne mogu očekivati razumevanje za to da nisu u stanju da međusobno usaglasе do kraja carinski i trgovinski režim, ako kažu da to žele i mogu da učine sa Evropskom unijom.” (**Kristina Galjak**, Beta, 4. 5. 2003)

“Ja sam inače bio protiv, i danas sam protiv modela ulaska u Evropsku uniju kao konvoj, tako da onaj prvi ovisi o zadnjem u konvoju. Ja sam za model regate. Onaj koji prvi ostvari ciljeve neka se priključuje. I postaje primjer drugima da se to može. I na taj način ubrzavamo ulazak u Evropsku uniju.” (**Stipe Mesić**, predsednik Hrvatske, “Danas”, 3 – 4. 5. 2003)

O NATO-u

“Kod onih koji podržavaju ulazak u NATO izgleda da postoji mitska predstava da ćemo time postati deo bogatog i demokratskog Zapada. ‘Zašto NATO?’, postavlja pitanje predsednik Srbije i Crne Gore Svetozar Marović u prošlom broju NIN-a. I odgovara: ‘Pa jednostavno, to je realnost i potreba.’ Ali, nama je osnovni politički, ekonomski, kulturni, a doista i svaki drugi interes povezivanja s Evropom. I to upravo s onom Evropom koja se protivila američkom ratu protiv Iraka i koju su Amerikanci

podrugljivo nazvali ‘starom Evropom’. Naš ulazak u NATO, povezan s potčinjavanjem Americi, neće ubrzati naš ulazak u Evropsku uniju. Ako neko misli da hoće, neka pita Francuze i Nemce. Ulazak u NATO čak može da odgodi taj ionako daleki pristup Evropskoj uniji. Nabavka vojne opreme NATO-a veoma je skupa, a novac nam je potreban za reforme koje našu privredu približavaju evropskim standardima.” (**Aleksa Đilas**, pisac, NIN, 9. 5. 2003)

“Ulazak državne zajednice Srbija i Crna Gora u program NATO Partnerstvo za mir nije nužnost nego uobičajenost u svetu u kojem živimo. Članstvo u tom programu ne predstavlja neku veliku privrednu šansu, nego trošak. Odluka o ulasku u NATO jednog dana može biti doneta jedino na nacionalnom referendumu. Ta pravila su važila za sve zemlje koje su sada članice Alijanse.” (**Vojislav Koštunica**, predsednik Demokratske stranke Srbije, Beta, 10. 5. 2003)

O šećeru

“Mislim da skandal sa izvozom šećera u EU nika ko nije pomogao Srbiji i Crnoj Gori da pokažu da zaista razumeju šta se od njih očekuje i da su spremne da poštuju pravila” (**Gevin Artur**, gradonačelnik londonskog Siti-ja, “Politika”, 17. 5. 2003)

“Neko se uplašio našeg šećera. Taman smo počeli da dižemo domaću proizvodnju šećera i da ga uspešno izvozimo, kada je stigla ova odluka (o tromesečnoj zabrani izvoza šećera u EU po povlašćenim uslovima). Ona je političke prirode, a ne ekonomske. Ona je izraz borbe jednog od najvećih lobija u EU-u – šećernog – da nam se već sada ograniči tržište.” (**Dragan Veselinov**, ministar poljoprivrede u Vladi Srbije, Beta, 2. 5. 2003)

Dobitna kombinacija

Iako članska karta EU-a nije unapred garantovani "dobitni tiket" na bogatoj lutriji, njen je magnetizam jak jer oličava najveća dostignuća Evrope, a to je više nego dovoljan razlog za dosadašnje kandidate, ali i za našu zemlju, da budu deo takvog projekta, što pre

PIŠE:
DR JOVAN TEOKAREVIĆ

Kada se, kao u ovom broju "Evropskog foruma", govori o proširenju Evropske unije, obično nema važnijeg pitanja od onog o očekivanim koristima od članstva u EU. Da te – očigledno velike – predstave o dobiti nema, gužva pred brianskim vratima bila bi sigurno manja, a magnetizam EU-a bi svakako slabije zračio na sve strane Starog kontinenta.

Pitanje o trajnosti EU-a kao cilja posebno je važno postaviti u trenucima koji se bez ikakve patetike mogu nazvati istorijskim. Jedan od njih bilo je i potpisivanje ugovora o pridruživanju Evropskoj uniji deset dosadašnjih kandidata, polovinom aprila u Atini. Kada ti ugovori budu ratifikovani u parlamentima sadašnjih petnaest članica EU-a, od 1. maja 2004. godine novi članovi ove organizacije postaće Češka, Estonija, Letonija, Litvanija, Kipar, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija.

Pogled na bolji život

Šta je, dakle, tako snažno privuklo ove narode i države u EU? "Bolji život" kao odgovor nema, izgleda, nikakvu konkurenciju među mnogim sličnim, ali istovremeno malo toga objašnjava. Očigledno je da građani Unije imaju znatno viši životni standard, te da su njihove privrede zdravije, konkurentnije i perspektivnije od privreda novih članica. No, od "siromašnih rođaka sa istoka" bogatije je danas mnogo zemalja u svetu, uključujući i one koje nisu u EU-u, a ni u Evropi. S druge strane, neke od najbogatijih evropskih zemalja – Švajcarska i Norveška – svojom su voljom ostale izvan ovog kluba, iako bi u njemu bile rado viđene, nesumnjivo radije od sutrašnjih pridošlica.

Iskustva prethodnih proširenja EU-a takođe neubedljivo govore o Uniji kao o svojevrsnom "Eldoradu", po automatizmu i definiciji. Iako nijedna zemlja, postavši članica, nije naravno ekonomski zaostala, teško je izmeriti neto doprinos članstva njihovom ekonom-

skom napretku. Južноеvropsko proširenje iz 80-ih godina prošlog veka pokazuje da, recimo, i Španija i Portugal i Grčka uspevaju da prate prosečan ekonomski rast u EU-u, ali dok su dve zemlje sa Iberijskog poluostrva uspele da svoj rezultat poprave u odnosu na prosečne rezultate Evropske unije, Grčka manje-više tokom dve decenije ostaje podjednako udaljena od najrazvijenijih nosilaca članske karte EU-a. Mnoge procene više kriterijuma "evropeizacije" takođe stavljaju u poslednje dve godine Sloveniju ispred Grčke i Portugala.

Jedna druga ranije nerazvijena zemlja, Irska, najbolje je umela da iskoristi svoj staž u EU-u. Doduše – a svi ovi izuzeci su važni – taj plodni period počeo je tek posle cele decenije konfuzije i odsustva nacionalnog i socijalnog konsenzusa o reformama unutar i u skladu sa EU-om. Kad je jednom usvojena ta dobitnička strategija, Irska je tokom 90-ih godina XX veka beležila dva i više puta veće stope rasta u odnosu na proseke Unije. Zato, za razliku od Grčke, ona više nije za trećinu ekonomski slabija od proseka Unije, kao što je nekad bila; Irska, naprotiv, nadmašuje danas taj prosek za desetak procenata.

Za novu "evropsku desetorku", ali i za nas, pouka iz ovih primera je neposredna i jasna: biti u EU-u tek je pretpostavka za napredak koji će i tada – i u međuvremenu – zavisiti prvenstveno od nas samih. Sa 450 miliona stanovnika EU će za godinu dana, kao treće najveće tržište na svetu (posle Kine i Indije), zaista pružati načelne šanse za razvoj novim članicama, ali nikakve garancije uz to ne idu, kako se često pogrešno misli.

Neki će ih možda iskoristiti natprosečno uspešno kao Irska, a većina verovatno manje uspešno, kao Grčka. Jedan primer iz Italije dobro pokazuje o kakvoj je razlici reč, između mogućnosti u načelu i u stvarnosti. Region Trentino-Južni Tirol iskoristio je pre dve godine 118 odsto predviđenih sredstava iz italijanskih fondova za razvoj. Tih dodatnih osamnaest odsto dobijeno je jer se daleko nerazvijeniji regioni sa juga ove zemlje nisu na vreme pripremili i prijavili na konkurs za projekte.

Za sve nove članice Unije postojaće i neki direktno ograničavajući faktori koje su postavile sadašnje članice. Na primer, dok je priliv

iz bogatih fondova EZ/EU u nekim godinama prošle decenije iznosio čak do šest odsto bruto društvenog proizvoda država-korisnika, buduće članice će moći da računaju u najboljem slučaju na dvostruko manji procenat. Njihovi poljoprivrednici će, takođe, u prvoj deceniji po prijemu biti diskriminisani u odnosu na one iz dosadašnjih članica. Primaće, naime, manje dotacije iz poljoprivrednog budžeta Unije – te stavke na koju se troši više od polovine budžeta EU-a. Uplašeni predviđanjima o velikom egzodusu jevtine radne snage, "stari" Evropljani su "novima" na nekoliko godina takođe odložili korišćenje prava na neograničeno zapošljavanje u sadašnjoj "petnaestorki".

Ograničavajući faktori

Povodom uvreženog mišljenja da je EU neiscrpna i izdašna "krava muzara", trebalo bi imati u vidu i sledeće pokazatelje. Nakon višegodišnjih teških pregovora i insistiranja kandidata na ekonomskoj pomoći, ispada da će tekuće proširenje svakog građanina sadašnje Unije, u periodu između 2004. i 2006. koštati samo 10 evra godišnje!

Nad slabom ekonomskom snagom zemalja koje dogodne stupaju u EU, kao važnim nedostatkom za njihovo članstvo, često je lamentirano u Uniji. Bilo je, naravno, dobrih razloga za to: posle maja 2004. godine EU će imati 25 odsto više stanovnika nego danas, ali samo četiri odsto veći društveni proizvod. Mnoge skorašnje analize pokazuju, međutim, da uz pomenuto minimalno proširenje, kao i privremeno uskraćivanje svih prednosti punopravnog članstva novajlijama, sadašnje članice neće biti na gubitku. Skok na EU-25 doneće porast društvenog proizvoda od jedan odsto, kako se danas pretpostavlja.

Ako nije reč o gubitku, ovo nije ni neki dobitak koji će građani Unije primetiti. Druhim rečima, moguće je da će se – suprotno predviđanjima – pristupanje deset novih država jedva osetiti. To može da godi najuspešnijima, ali i da smeta slabijima, zbog nedostatka odgovarajuće potpore.

Čak i ako članska karta Unije nije – kako je ovde pokazano – unapred garantovani "dobitni tiket" na bogatoj lutriji, njen magnetizam je jak jer ona oličava mnoga od najvećih dostignuća Evrope. Ona je istovremeno najveći svetski mirovni, demokratski i ekonomski projekat, kao i isti takav projekat u solidarnosti i razvoju. Pare i kratkoročni dobitci na stranu – eto više nego dovoljnog razloga za dosadašnje kandidate, ali i za našu zemlju, da budu deo takvog projekta, što pre.

Autor je docent Fakulteta političkih nauka u Beogradu i direktor BeCEI

Veći troškovi od koristi

Određen porast trgovine – pa i to u relativno malim razmerama – verovatno je jedini pozitivan efekat koji Zapadni Balkan može očekivati posle 2004, dok bi najveća negativna posledica bila još veća izolacija i marginalizacija regiona

PIŠE: PROF. DR
MILICA UVALIĆ

U maju 2004. godine Evropska unija će primiti deset novih zemalja u svoje članstvo: osam iz centralno-istočne Evrope, kao i Maltu i Kipar. Kakvi su očekivani efekti proširenja na zemlje koje još nisu spremne za ulazak u EU, kao što su države Jugoistočne Evrope? Razmotrićemo moguće efekte proširenja Unije prvenstveno za zemlje koje EU svrstava u zapadni Balkan, odnosno koje su obuhvaćene Procesom stabilizacije i pridruživanja (Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Srbija i Crna Gora).

Nekoliko skorijih istraživanja pokazuje da će proces proširenja EU-a još više produbiti jaz između sadašnjih i novih država članica EU-a sa jedne i Zapadnog Balkana sa druge strane, što bi dovelo do stvaranja svojevrsne "krize 2004", tj. do pogoršanja sveukupne situacije u regionu Jugoistočne Evrope. Da bismo dublje analizirali koliko su osnovane ove strepnje, potrebno je da uzmemo u obzir četiri grupe efekata predstojećeg proširenja EU-a, koje se odnose na trgovinu, finansijsku pomoć, strana ulaganja i granice.

1) Trgovinski efekti: Predstojeće proširenje EU-a trebalo bi da pozitivno utiče na trgovinu zemalja Zapadnog Balkana sa zemljama EU-a, iako će ovi efekti verovatno biti minimalni. Zemljama Zapadnog Balkana već je obezbeđen privilegovani pristup tržištu EU-a, bilo kroz autonomne trgovinske povlastice (proširene i na SRJ u novembru 2000) ili kroz nedavno sklopljene sporazume o stabilizaciji i pridruživanju (u slučaju Makedonije i Hrvatske).

Nove članice Unije će danom pristupanja u potpunosti usvojiti zajedničku trgovinsku politiku EU-a, koja će nadvladati sve ostale trgovinske sporazume, što znači da će one ukloniti sve trgovinske restrikcije na proizvode koje uvoze sa Zapadnog Balkana. Ovakvo uklanjanje restrikcija će, nema sumnje, potonjima omogućiti veći izvoz, jer će one nakon 2004. imati pristup mnogo većem EU

tržištu, koje se sastoji od 25 umesto dosadašnjih 15 država. Ali sama mogućnost bescarinskog izvoza u veći broj zemalja naravno ne mora da dovede i do efektivnog porasta izvoza zemalja Jugoistočne Evrope u EU.

Trgovinski efekti bi mogli da budu mali iz nekoliko razloga. Prvo treba istaći da je EU za sve zemlje Zapadnog Balkana danas najvažniji trgovinski partner, dok je trgovina sa budućim članicama EU-a, u većini slučajeva, relativno niska (najčešće ne prelazi deset odsto ukupnog izvoza). Sa nekima od najvažnijih trgovinskih partnera zemlje Zapadnog Balkana već imaju ugovore o slobodnoj trgovini, bilo na bilateralnoj osnovi (npr. u slučaju Slovenije) ili zato što su članice CEFTA (Srednjoevropska zona slobodne trgovine, kao što je slučaj Hrvatske).

Prema tome, proširenje 2004. neće bitno promeniti postojeći trgovinski režim izvoza zemalja Zapadnog Balkana u EU, jer je njegov najveći deo, odnosno izvoz na tržišta njihovih najvažnijih trgovinskih partnera, već liberalizovan. Novi elemenat je da će se liberalizovati trgovina sa onim zemljama koje do sada nisu imale nikakav specijalni trgovinski aranžman sa zemljama Zapadnog Balkana, ali imajući u vidu da su ove zemlje ionako njihovi marginalni partneri, ovo će najverovatnije minimalno uticati na porast uzajamne trgovine.

Postoji mogućnost da se nakon predstojećeg proširenja čak smanjiti izvoz zemalja Jugoistočne Evrope u EU u pojedinim sektorima, kao što je poljoprivreda. S obzirom na to da će nakon 2004. nove članice Unije imati pravo na subvencije kroz mehanizam zajedničke poljoprivredne politike, to će doprineti većoj cenovnoj konkurentnosti njihovih poljoprivrednih proizvoda u odnosu na proizvode zemalja Zapadnog Balkana. Imajući u vidu da većina balkanskih zemalja ima komparativne prednosti upravo u proizvodnji određenih poljoprivrednih proizvoda, proširenje zajedničke poljoprivredne politike na nove države verovatno će smanjiti, a ne povećati šanse za veći izvoz Zapadnog Balkana na prošireno tržište EU-a.

I pored toga, određeni pozitivni efekti verovatno će proisteći iz uvođenja jedinstvenog i uniformnog sistema povlastica u trgovini između Jugoistočne Evrope i proširene EU, usled zamene prethodnih bilateralnih i multilateralnih trgovinskih aranžmana zajedničkom trgovinskom politikom EU-a. No, sveukupni efekti na porast trgovine EU – Zapadni Balkan verovatno neće biti veliki.

Na kraju treba istaći da će pozitivni trgovinski efekti proširenja 2004. takođe zavisiti od perspektiva rasta u proširenoj EU (i Jugoistočnoj Evropi). Ukoliko proširenje podstakne ekonomski rast među državama članicama, onda možemo očekivati i efekat preliivanja na zemlje Zapadnog Balkana i porast trgovine sa njima. S obzirom na to da su sadašnje prognoze rasta za 2004. veoma nesigurne, lako je moguće ostvarenje pesimističkog scenarija.

2) Finansijska pomoć EU-a: Uticaj proširenja 2004. na finansijsku pomoć EU-a zemljama Zapadnog Balkana nesiguran je, jer još

Poboljšana slika o EU u domaćoj javnosti jun 2002–mart 2003.

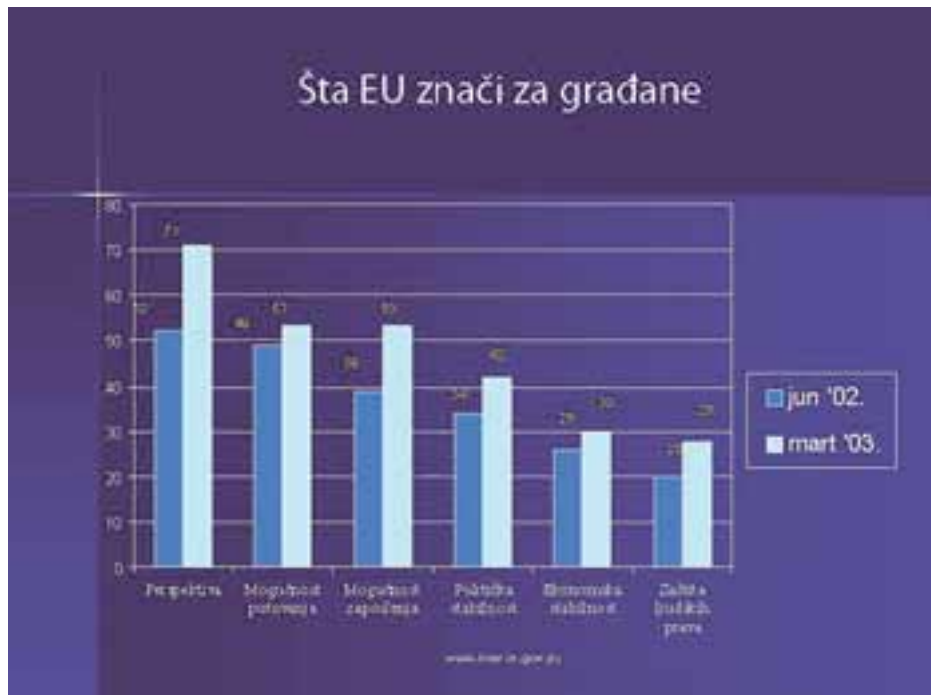
nije jasno šta će ove zemlje u stvari dobiti od Unije posle 2005/6. Ono što jeste sigurno je to da će nakon 2004. deset "pridošlica" dobiti povećan iznos pomoći od EU-a – 9,9 milijardi evra u 2004. porašće na 12,6 milijardi u 2005. i 14,9 milijardi u 2006. godini. U isto vreme, Zapadni Balkan će u okviru CARDS programa primati smanjene iznose pomoći, što u 2006. godini verovatno neće preći 500 miliona evra (prema nekim procenama).

Postoje, međutim, neki predlozi kako da se ovo spreči i da se trend opadanja pomoći EU-a Zapadnom Balkanu preokrene. Jedna mogućnost je da se nakon 2004. godine pomoć EU-a u okviru programa CARDS poveća, druga da se i ovim zemljama omogući korišćenje sredstava koja su zasad rezervisana samo za zemlje kandidate (Bugarsku, Rumuniju i Tursku).

3) Strana ulaganja: Direktne strane investicije (DSI) u zemlje Zapadnog Balkana mogle bi se posle proširenja EU-a smanjiti. Kod proteklih proširenja priliv DSI u zemlje koje su se pridružile Uniji obično je rastao (iako su iskustva vrlo različita), pa je moguće da će proširenje 2004. učiniti još atraktivnijim one tranzicione privrede koje su privukle najviše DSI u proteklih deset godina (Češka, Mađarska, Poljska). Povećanje DSI u nove članice Unije biće dodatno stimulirano pravnom harmonizacijom, smanjenim rizikom, manjim troškovima transakcija i ostalim povoljnim promenama koje prate ulazak u EU. Ovo bi moglo da smanji raspoloživi privatni kapital za Zapadni Balkan, usled geografske redistribucije DSI još više u korist naprednijih tranzicionih zemalja.

Iako su DSI u zemlje Jugoistočne Evrope znatno povećane proteklih godina, prisustvo daljeg političkog rizika koji proizlazi iz neутvrđenih granica ostaće kočnica pomenutom trendu rasta. Hrvatska će možda biti izuzetak, imajući u vidu da je dosad privukla preko 60 odsto stranih ulaganja investiranih u region Zapadnog Balkana. Treba takođe imati u vidu da će neki drugi faktori delovati u suprotnom pravcu, kompenzujući ove negativne efekte, uključujući relativno nisku cenu radne snage; dalji napredak u poslovnom okruženju kroz povoljniju zakonsku regulativu ili nastanak mnogo većeg tržišta kroz stvaranje zone slobodne trgovine između sedam država Jugoistočne Evrope (pet zemalja Zapadnog Balkana, plus Bugarska i Rumunija), kao što je predviđeno Memorandumom o razumevanju o liberalizaciji trgovine Pakta za stabilnost, potpisanim u junu 2001.

4) Režim granica: Proširenje EU-a imaće vidljiv uticaj na granice, jer će režim grani-

ca Unije ucrtati nove linije podela: biće ukinuti svi postojećih bezvizni režimi između novih članica EU-a i zemalja Zapadnog Balkana, izuzev Hrvatske koja nije obuhvaćena obaveznom šengenskim viznim režimom. Pored toga, pripreme za sledeće proširenje, predviđeno za 2007. već sada nameće obavezu Bugarskoj i Rumuniji, koje ne ulaze u EU-u u 2004. da ponovo uvedu vize za Zapadni Balkan, što dovodi do zatvaranja granica sa susednim zemljama i pre ulaska u EU. Hrvatska takođe primenjuje vizni režim za svoje južne susede, iako zbog drugih (internih) motiva.

Razlozi ovakve politike EU-a su potpuno razumljivi: ona ima za cilj zaštitu spoljnih granica Unije. No, ovakva politika istovremeno je i kontradiktorna, jer ugrožava sprovođenje jednog drugog važnog cilja EU-a: naime, ukoliko su granice zatvorene, kako se može očekivati povećanje regionalne saradnje među državama Jugoistočne Evrope? Iako ovu saradnju u svim mogućim oblastima snažno stimuliše Pakt za stabilnost Jugoistočne Evrope, kao i EU, vizni režim očigledno sprečava njeno intenziviranje. Pomenuto stvaranje zone slobodne trgovine na Balkanu (sredinom 2003) malo će doprineti porastu trgovine u regionu i privlačenju stranih direktnih investicija, ukoliko tri od sedam zemalja zadrže vizni režim sa susedima. Mnogi potencijalni investitori u privredu Zapadnog Balkana danas su obeshrabreni ovakvim zadržavanjem prepreka za slobodno kretanje po regionu, te sadašnji vizni režimi direktno ugrožavaju realizaciju ovog važnog cilja EU-a.

Različiti tretman pojedinih zemalja Zapadnog Balkana od strane EU-a (samo Hrvatska

je izuzeta iz šengenskog viznog režima) ima i negativne psihološke efekte, jer nepotrebno stvara podelu na "prihvatljive" i "neprihvatljive" građane iz Zapadnog Balkana, što sigurno ne doprinosi prevazilaženju tenzija između naroda u regionu, već ih naprotiv produžava.

U zaključku, proširenje EU-a 2004. verovatno će zemljama Zapadnog Balkana doneti veće troškove od koristi, imajući u vidu da je određen porast trgovine – pa i to u relativno malim razmerama – verovatno jedini pozitivan efekat koji možemo očekivati. Zbog toga nije iznenađujuće što postoji strah da će nakon 2004. zemlje Zapadnog Balkana ostati na marginama nove Evrope. Nastavak izolacije može dovesti do dodatne političke nestabilnosti i odustajanja od procesa reformi. U tom slučaju, jaz u stepenu razvijenosti novih članica i zemalja koje nisu obuhvaćene tim procesom dalje bi se povećao. Pod ovakvim uslovima, umesto da dostižu druge zemlje EU-a, zemlje Zapadnog Balkana biće osuđene da i dalje zaostaju, što će integraciju i regionalnu stabilizaciju učiniti još daljom.

Da bi se sprečilo ovakvo pogoršanje, EU bi trebalo da donese dodatne mere u korist zemalja Zapadnog Balkana, uključujući i povećanu finansijsku pomoć i čvršće garancije budućeg učlanjenja. O novim merama EU-a za Zapadni Balkan i o intenziviranju procesa stabilizacije i pridruživanja se u nezvaničnim krugovima već naveliko raspravlja, dok će predstojeća konferencija EU-a u Solunu u junu 2003. biti odlična prilika da se ovakvi predlozi i formalno razmotre.

Autorka je profesorka na Univerzitetu u Perudi, Italija

Iskorak u budućnost

Predložena platforma Vlade Srbije za buduću saradnju sa EU-om, pripremljena za solunski skup, zasniva se na obogaćivanju instrumentima saradnje koji karakterišu normalne odnose ugovornih strana umesto balkanskog provizorijuma

PIŠE: PROF. DR
MIHAILO
CRNOBRNJA

Generalno se smatra da će samit u Solunu 21. juna biti "istorijski" u smislu da će za duži period odrediti sadržaj i karakter odnosa Evropske unije prema zemljama tzv. Zapadnog Balkana. Nakon uspešnog privođenja kraju velikog proširenja EU-a, ovaj region postaje naredni krupan izazov za Evropsku uniju.

S jedne strane, Evropska unija ističe da proces sopstvenog proširivanja neće smatrati dovršenim dok i ove zemlje ne posta-

nu njeni članovi. A reč je o zemljama opterećenim većim brojem problema i o regionu koji je u bliskoj prošlosti bio glavni generator nestabilnosti u Evropi, što je i uslovalo kvalitativno drugačiji pristup Unije. S druge strane, realna je bojazan da će veliko proširenje EU-a dovesti do izvesnog "zamora" u EU-u kad je reč o daljem proširivanju i da će, sledstveno tome, i pažnja i objektivno angažovanje Unije u regionu biti ispod nivoa koji objektivna situacija u regionu zahteva. Zbog toga i želja da se u Solunu napravi nov iskorak koji bi učvrstio i obogatio međusobne veze EU-a i zemalja Zapadnog Balkana.

U proteklih šest meseci pojavilo se više inicijativa i predloga o tome kako obogati-

ti i osnažiti aktuelne odnose EU-a i zemalja Zapadnog Balkana, trenutno upakovane u *Proces stabilizacije i pridruživanja*. Grčka, aktuelni predsedavajući EU-a, ponudila je poseban dokument koji je posvećen isključivo unapređenju odnosa EU-a i zemalja Zapadnog Balkana. Pored Grčke, svoje predloge su ponudili i Švedska, Hrvatska, Makedonija, Bertelsman fondacija, ESI, da pomenemo samo neke od značajnijih. Reč je, dakle, o obilju već prisutnih predloga, o bogatom "jelovniku" iz kojeg bi učesnici Samita trebalo da proberu ono što je prava mera onog što se može "sažvakati".

Ovom izobilju viđenja budućeg razvoja odnosa EU-a i zemalja Zapadnog Balkana odnedavno se pridružila i Vlada Srbije. Kao osnov za njenu platformu poslužio je stručno-politički esej *Unapređenje odnosa Evropske unije i Zapadnog Balkana – jedan pogled iz Srbije* koji je, za potrebe Vlade, uradila grupa eksperata okupljena u Beogradskom centru za evropske integracije (BeCEI).

Motive za ovaj korak treba tražiti u sledećem:

– prvo, kao direktno zainteresovana strana, Vlada Srbije je ocenila kao neophodno da

BEOGRADSKI CENTAR ZA EVROPSKE INTEGRACIJE:

Unapređenje odnosa Evropske unije i Zapadnog Balkana – jedan pogled iz Srbije –

Strateški interes Srbije jasan je: da se proces integracije u EU ubrza, da se pojača regionalna dimenzija tog procesa i da se standardni instrumenti pridruživanja što više koriste. Želja za ubrzanjem procesa integracije posledica je činjenice da bi Srbija sasvim sigurno bila u grupi zemalja koje upravo pristupaju EU-u da nije bilo pogubne politike balkanizacije tokom devedesetih godina.

Zbog toga je u interesu Srbije da podrži najviši mogući stepen obaveznosti koji je EU spremna da ponudi, a zemlje ZB da prihvate. Najbolje bi bilo kad bi se nivo obaveznosti iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju transformisao u nivo obaveza iz *evropskih sporazuma* i kad bi se, pri tom, primenila i procedura koja je primenjena na sadašnje zemlje kandidate. To bi stavilo sve zemlje Balkana, a ne samo ZB, u istu ravan u odnosu na EU. Time bi se, između ostalog, dao podsticaj i zdravoj konkurenciji u regionu.

Ubrzavanje procesa integracije u EU vodilo bi ka bržem rešavanju problema izgradnje jakih država u regionu. Sa svoje strane, Srbija bi morala da preuzme obavezu **da sva nerešena pitanja izgradnje države i nacije rešava isključivo u okvirima procesa integracije u EU.**

Želja za jačanjem regionalne dimenzije integracije u EU posledica je činjenice da je Srbija, na ovaj ili onaj način, uključena u sve bezbednosne probleme u regionu ZB. Zbog toga Srbija ima koristi ne samo od sopstvenog napredovanja prema EU-u već i od napredova-

nja drugih u tom pravcu. Na isti način, ali u suprotnom smeru, trpi i posledice i troškove usporavanja i odugovlačenja tog procesa.

Regionalna dimenzija je tesno povezana i sa željom za ubrzanjem integracije. Jasno je da Srbija ima interes da ne zaostane u procesu integracije u EU. Kao što se moglo videti i prilikom stvaranja nove državne zajednice Srbije i Crne Gore, gubitak vremena ima i svoju nemalu cenu. Slično bi bilo i kada bi se i drugi otvoreni problemi rešavali pre započinjanja pregovora o članstvu u EU. Na primer, to bi moglo da znači da Srbija ne može da se nada članstvu sve dok se ne reši konačan status Kosova, odnosno dok ne počnu i pregovori sa Kosovom.

Srbija bi zbog toga trebalo da se zalaže za regionalni pristup proceduri kojom se reguliše proces pridruživanja EU-u. U tim zajedničkim okvirima, zemlje bi se međusobno nadmetale i nastojale da ubrzaju proces približavanja EU-u što više mogu. Ovakva konkurencija vodila bi ka stvaranju unutrašnjih pritisaka za prijem celog regiona odjednom, ali ne po brzini najsporije već najagilnije zemlje u regionu.

Želja da se u procesu pridruživanja koriste svi raspoloživi standardni, odnosno normalni (a ne vanredni) instrumenti posledica je činjenice da Srbija ima potencijal da primeni normalne instrumente međunarodnih odnosa i integracije u EU, dakle ne mora da se oslanja na mere i instrumente koji se primenjuju u protektoratima ili drugim oblicima *provizorne uprave*.

Konkretni predlozi koji se ovde iznose preuzeti su jednim delom od drugih i navode se zato što su u skladu sa ovde iznesenim generalnim pristupom i u tom smislu predstavljaju podršku. Iznosi se i jedan brojnovih predloga:

– deklaracija samita u Solunu trebalo bi da sadrži reči kojima će se uzajamna obaveznost **snažnije i konkretnije** izraziti nego što je to bio slučaj u tzv. Zagrebačkoj deklaraciji koja govori o potencijalnim kandidatima. U najboljem slučaju, uzajamna obaveznost EU

se i sama odredi prema osnovnim elementima koji će u narednom periodu uobličavati odnose EU-a prema Srbiji (i Crnoj Gori), dakle prema elementima koji su sadržani u grčkoj i ostalim postojećim inicijativama;

– drugo, usvajanjem dokumenta koji je u celosti okrenut ka samitu u Solunu, Vlada Srbije ne samo da traži i očekuje jačanje odnosa sa EU-om već se istovremeno obavezuje na produžavanje reformi, odnosno ubrzano ispunjavanje uslova za isto tako ubrzano pridruživanje Evropskoj uniji;

– treće, ovim dokumentom se snaži regionalna saradnja i *regionalni pristup* Evropskoj uniji, s obzirom na to da se njime daje podrška predlozima koji su već “na stolu”, koji su potekli iz drugih zemalja u regionu i koji odražavaju regionalne interese kad je reč o jačanju saradnje sa Evropskom unijom;

– četvrto, a verovatno i najvažnije, ovim dokumentom pokreću se i neke nove, dosad nepomenute inicijative, posebno u delu jačanja *makroekonomske* saradnje EU-a i zemalja Zapadnog Balkana. Osnovna premisa, u platformi detaljno razrađena, jeste da se novi odnos EU-a i Zapadnog Balkana mora graditi na obogaćivanju instrumentima saradnje

koji karakterišu *normalne* odnose ugovornih strana, a ne odnose koji počivaju na balkanskom provizoriju, na *ad hoc* i stabilizirajućim instrumentima dosad korišćenima, a koji sugerišu vanredno a ne redovno, normalno stanje.

Dakle, za razliku od većine dosadašnjih predloga za Solun koji idu za tim da uvećaju finansijska sredstva kroz postojeće okvire, dodajući tome i kohezivne fondove, predlog iz Srbije je da se ozbiljno razmotri i dugoročno osmisli postupak uvođenja novih instrumenata saradnje, instrumenata koji će se efikasnije odnositi prema postojećim problemima u zemljama ovog regiona i koji će, sledstveno tome, dati i jači impuls pridruživanju Evropskoj uniji. Naravno, nemoguće je očekivati da će samit u Solunu te i takve predloge odmah usvojiti

ti. Ali, nije nemoguće i nerealno očekivati da će prisustvo ovih ideja i predloga u Solunu malo više otvoriti vrata proširivanju i produživanju procesa pridruživanja EU-u i zemalja Zapadnog Balkana.

**Autor je specijalni savetnik
za evropske integracije srpskog ministra
za ekonomske veze sa inostranstvom**

i ZB preslikala bi onu koja je data u *evropskim sporazumima* i sadržala bi i neku naznaku o protoku vremena do članstva;

– izraz “stabilizacija” trebalo bi izbaciti iz Procesu stabilizacije i pridruživanja. Trebalo bi razmisliti o mogućnostima koje nudi formula *Partnerstvo u pridruživanju*. Time bi se ukazalo na nastupajuću normalnost u regionu ZB, umesto provizorijuma koji sad postoji;

– trebalo bi podržati postojeći predlog da se zemlje Zapadnog Balkana prebace u nadležnost komesara i Generalne direkcije Evropske komisije za proširenje;

– kad je reč o instrumentima, *screening* proces, uprkos izvesnim poteškoćama, trebalo bi primeniti u što većoj meri;

– EU bi trebalo da pojača svoju makroekonomsku ulogu u regionu bržim uvođenjem četiri slobode u zemlje ZB;

– EU bi trebalo da uvede unilateralnu carinsku uniju sa zemljama ZB;

– u još ambicioznijoj varijanti, EU bi trebalo da prihvati regionalnu koordinaciju ekonomskih politika putem koordinacije zemalja regiona sa EU-om. To bi značilo jačanje uloge Evropske centralne banke i posredno koordinisanje politika kursa u regionu, kao i koordinaciju elemenata fiskalne politike (u meri u kojoj je to prisutno i u samoj EU);

– EU bi trebalo da osnuje **Fond za zaštitu protiv političkog rizika**. Time bi se značajno doprinelo prilivu stranih direktnih investicija. Sa izdvajanjem od, recimo, 100 miliona evra (od te sume bi se zapravo mali deo i potrošio) u takav garantni fond mogle bi se privući dodatne stotine, pa i milijarde evra direktnih stranih investicija;

– kao alternativa prethodnom, mogla bi se osmisliti **struktura garancija protiv političkog rizika** koja bi počivala na stranim bankama u regionu, od kojih je većina iz zemalja EU-a;

– predlog da se program CARDS ojača pretpristupnim i kohezivnim fondovima treba snažno podržati;

– pretpristupno finansiranje trebalo bi proširiti i nekim oblicima

koji su dostupni zemljama članicama, a koji su dati na raspolaganje i sadašnjim kandidatima (na primer, fond za strukturno prilagođavanje);

– trebalo bi uvesti bilateralne i/ili multilateralne programe “bližnjačenja” (*twining*), s obzirom na dobro iskustvo koje su ovi programi pružili u sadašnjim zemljama kandidatima;

– bilo bi korisno kada bi EU otvorila i određene komunitarne programe i regionu ZB kao, na primer, COST, EURECA, TEMPUS, TAIEX, Socrates-Erasmus, Intelligent Energy in Europe, eContent, i sl.

– Veoma bi bilo korisno ako bi se liberalizovali režimi viza, kako unutar regiona ZB tako i između regiona ZB i EU.

Sa svoje strane, zemlje Zapadnog Balkana trebalo bi da:

– prihvate Lisabonsku strategiju u procesu harmonizacije sopstvenog zakonodavstva sa *Acquis Communautaire*;

– sve više prihvataju princip sufinansiranja kad je reč o projektima koje finansira EU;

– prihvate da prave planove korišćenja budžetskih sredstava i programa CARDS za proces pridruživanja, slično postojećim nacionalnim programima za usvajanje *acquisa* koje prave sadašnje zemlje kandidati;

Obaveza Srbije, koju bi ona preuzela na Samitu, pre svega je da proces reformi nastavi istim, čak i bržim tempom, posebno u oblastima koje se ocenjuju kao odlučujuće za demokratizaciju i stvaranje tržišne privrede kao na primer:

– potpunija civilna kontrola nad vojskom

– potpunija saradnja sa Haškim tribunalom

– brže sprovođenje reforme pravosuđa

– usvajanje zakona o radu političkih partija

– usvajanje zakona o medijima po evropskim standardima

– donošenje celog paketa ekonomskih i zakona u domenu finansija kojima će se stvoriti pretpostavke za potpunu tržišnu privredu.

Referendumi o pridruživanju EU

Data podrška članstvu u EU:

8. mart 2003.	Malta
23. mart 2003.	Slovenija
12. april 2003.	Mađarska
10–11. maj 2003.	Litvanija
16–17. maj 2003.	Slovačka

Glasanje tek predstoji:

07–08. jun 2003.	Poljska
13–14. jun 2003.	Češka
14. septembar 2003.	Estonija
20. septembar 2003.	Letonija

PREDSTAVLJAM ZA ULAZAK U EU

1. ČEŠKA

Glavni grad: Prag →
Površina: 78.866 km²
Stanovništvo: 10,2 miliona
Prosečan životni vek:
72,1 godina muškarci, 78,5 žene

2. SLOVAČKA

Glavni grad: Bratislava
Površina: 49.035 km²
Stanovništvo: 5,4 miliona
Prosečan životni vek:
69,1 godina muškarci, 77,2 žene

3. POLJSKA

Glavni grad: Varšava
Površina: 312.685 km²
Stanovništvo: 38,6 miliona
Prosečan životni vek:
70,2 godine muškarci, 78,4 žene

4. MALTA

Glavni grad: Valeta
Površina: 316 km²
Stanovništvo: 394.000
Prosečan životni vek:
74,7 godina muškarci, 80 žene

5. KIPAR

Glavni grad: Nikozija
Površina: 9251 km²
Stanovništvo: 762.000
Prosečan životni vek:
75,3 godine muškarci, 80,4 žene

6. SLOVENIJA

Glavni grad: Ljubljana →
Površina: 20.273 km²
Stanovništvo: 2 miliona
Prosečan životni vek:
72,1 godina muškarci, 79,6 žene

PRAG

LJUBLJANA

MO KANDIDATE EU 2004. GODINE

7. ESTONIJA

Glavni grad: Talin
Površina: 45.227 km²
Stanovništvo: 1,4 miliona
Prosečan životni vek:
64,7 godina muškarci,
76,2 žene

8. LETONIJA

Glavni grad: Riga
Površina: 64.589 km²
Stanovništvo: 2,4 miliona
Prosečan životni vek:
65,2 godine muškarci, 76,6 žene

9. MAĐARSKA

Glavni grad: Budimpešta
Površina: 93.030 km²
Stanovništvo: 10,2 miliona
Prosečan životni vek: 67,1 godina muškarci, 75,6 žene

10. LITVANIJA

Glavni grad: Vilnius
Površina: 65.300 km²
Stanovništvo: 3,5 miliona
Prosečan životni vek: 65,9 godina muškarci, 77,4 žene

Stavovi o Evropskoj uniji

Gotovo dve trećine (63 odsto) građana Srbije ima pozitivan stav o Evropskoj uniji, dok svega devet odsto na nju reaguje umereno ili u potpunosti negativno. Ukoliko bi sutra bio raspisan referendum o članstvu Srbije i Crne Gore u EU, više od tri četvrtine naših građana (76 odsto) glasalo bi za učlanjenje. Članstvo u EU je "dobra stvar" po mišljenju 72 odsto žitelja Srbije, neopredeljeno je 23 odsto, a protiv članstva u EU izjasnilo se šest odsto anketiranih, pokazuje najnovije istraživanje SMMRI.

Prema poslednjem "Eurobarometru", uoči raspisivanja referenduma o pridruživanju Evropskoj uniji, na isto pitanje bi pozitivno odgovorilo, u proseku, 52 odsto stanovnika deset zemalja kandidata za članstvo u EU od 2004. godine, a za ulazak u EU glasalo bi 61 odsto. "Dobro bi bilo da smo u Evropskoj uniji", smatra 67 odsto Mađara, 58 odsto Slovačka, 52 odsto Poljaka, 48 odsto Litvanaca, 47 odsto Kiprana, 45 odsto Maltežana, po 43 odsto Slovenaca i Čeha, 35 odsto Letonaca i 32 odsto Estonaca. Za pristupanje EU-u glasalo bi 77 odsto Mađara, 69 odsto Slovačka, 62 odsto Slovenaca, 61 odsto Poljaka, 58 odsto Kiprana, 53 odsto Litvanaca, tačno polovina Čeha, 47 odsto Maltežana, 45 odsto Letonaca i 39 odsto Estonaca.

Maratonci trče pripremni krug

Kandidati za članstvo u EU moraju da ispune tri grupe kriterijuma iz Kopenhagena, na osnovu kojih se ocenjuje njihova politička, ekonomska i administrativna zrelost

PIŠE: DUŠAN DINIĆ

De Golovo istorijsko "ne" izrečeno početkom šezdesetih kao odgovor britanskim aspiracijama za ulazak u Evropsku ekonomsku zajednicu (EEZ), baca senku i do današnjih dana. Jedni mu zameraju što nije poživio bar još tridesetak godina istrajavajući u tom stavu, drugi smatraju da tako subjektivan način odlučivanja o prijemu jedne zemlje u Zajednicu mora biti zamenjen formalizovanim i detaljno razrađenim postupkom. Prevaga ovih drugih mogla se predvideti još tada, ali je vreme za primenu tog principa došlo tek u poslednjoj deceniji prošlog veka.

Prvi (1973) i treći (1995) talas prijema obuhvatili su zemlje koje su (sa izuzetkom Irske) više uplaćivale u zajedničku kasu nego što su iz nje dobijale, pa je čitava procedura završena nakon pregovora ravnopravnih strana, bez izrade formalnog postupka prijema. Tako zvano južno proširenje tokom osamdesetih više je plod političkog nego ekonomskog rezoana, pa je i taj posao brzo obavljen, uprkos strahu da će Grci, Španci i Portugalci preplaviti razvijeni Sever u potrazi za poslom (što se, zahvaljujući obilnoj pomoći i sedmogodišnjem moratorijumu na dolazak radne snage, nije dogodilo). Tek su mnogobrojni zahtevi za priključenje nekadašnjih komunističkih zemalja naveli EU da 1993. u Kopenhagenu nešto podrobnije definiše kriterijume za prijem. Oni su obuhvatili i podeljeni Kipar i neodlučnu Maltu, koja je nekoliko puta postavljala i povlačila zahtev za prijem.

Kopenhagen, prvi put

Euforični poziv za pridruživanje koji je Evropski savet decembra 1989. iz Strazburu uputio bivšim komunističkim državama Istočne Evrope brzo je uminuo pred prika-

zom ekonomske i političke stvarnosti u tim zemljama. Ipak, prvi korak je bio učinjen još pre pada Berlinskog zida potpisivanjem ugovora o trgovini i saradnji nekolicine tada još socijalističkih zemalja (među njima i SFRJ) sa EEZ. Ti ugovori su počev od 1991. proširivani dodatnim odredbama, izričito sadržavajući i napomenu o perspektivi budućeg članstva u EZ (mi smo tada imali pametnija posla), postajući tako ugovori o pridruživanju i saradnji. Sadržali su odredbe o međusobnom asimetričnom otvaranju tržišta za industrijske proizvode, finansijskoj pomoći iz programa PHARE za obnovu privrede i "političkog dijaloga" na ministarskom, parlamentarnom i na nivou državnih stručnih službi.

Prvu seriju potpisivanja tih ugovora zaključili su Slovenci tek 1996, nakon pada prve Berluskonijeve vlade sa kojom su imali nemalo problema. U međuvremenu se Zajednica preoblikovala u Uniju, pa se sa podrške budućim kandidatima pristupilo izradi kriterijuma za prijem i stvaranju transparentnijeg procesa saradnje i pregovaranja. Dokument usvojen na samitu Evropskog saveta u Kopenhagenu u junu 1993. sadrži tri grupe kriterijuma na osnovu kojih se ocenjuje zrelost zemlje aspiranta da postane članica EU-a.

1) Politički kriterijumi prvi su uslov da bi se uopšte pristupilo pregovaranju (jasno, posle potpisanog i ratifikovanog ugovora o pridruživanju, i nakon formalno podnesene kandidature). Pretendent mora u potpunosti da ispuni grupu političkih uslova, što pre svega znači da mora biti demokratija čija je stabilnost osigurana efikasnim funkcionisanjem državnih institucija. U izveštaju koji Komisija jednom godišnje dostavlja Ministarskom savetu detaljno se analizira delovanje sva tri ogranka vlasti:

- uloga i ovlašćenja nacionalnog parlamenta, poštovanje njegovih odluka, mogućnost delovanja opozicije, zakonitost rada parlamenta i njegovih odbora itd.;

- nezavisnost (imenovanje sudija), finansiranje i efikasnost pravosuđa;

- stabilnost vlade, program njenog rada za narednu godinu (i analize planiranog i ispunjenog u prethodnoj), razvoj upravnog aparata i lokalnih samouprava; razmatraju se i obaveze koje je vlada preuzela potpisivanjem međunarodnih sporazuma, tempo njihove ratifikacije, te njihovo efektivno poštovanje i primena.

Izveštaj nadalje sadrži i poglavlje o borbi protiv korupcije i pranja novca, finansiranju stranaka, pravima pojedinaca u odnosu na državne institucije sa posebnim osvrtom na utuživost tih prava pred sudovima. Reč je o pravima na slobodu ispoljavanja mišljenja i veroispovedi, slobodi i nezavisnosti medija, ravnopravnosti polova, tretmanu dece, starih, invalida i siromašnih. Zrelost i humanost jednog društva mere se dakle ne samo njegovim zakonima i dobrim namerama već stvarnim položajem najslabijih. U višenacionalnoj Evropi posebna pažnja poklanja se položaju manjina, njihovoj eventualnoj diskriminaciji u svakodnevnom životu, integrisanosti u društvo, školovanju, slobodi ispoljavanja kulturnih specifičnosti i socijalnom položaju.

Iako se posle prihvatanja kandidature i nakon početka pregovora težište interesovanja Komisije u njenim izveštajima sve više pomera na ispunjavanje ekonomskih kriterijuma, deo izveštaja se i nadalje odnosi na političke uslove i napredak kandidata u ostvarivanju standarda EU-a i dalje se očekuje.

2) Ekonomski kriterijumi za ulazak u Uniju opisani su u jednoj rečenici: "Funkcionišuća tržišna privreda, koja je u stanju da se odupre pritisku konkurencije na unutrašnjem tržištu (Evropske unije)." Prvi deo je lakše ispuniti, jer je za to neophodna liberalizacija cena i spoljne trgovine (snižavanje i ukidanje carina), kao i postojanje efikasnog pravnog sistema koji svim privrednim subjektima omogućava da svoja prava – ako nika – ako drukčije – mogu izboriti na sudu. Uz to sistem oporezivanja i njegova kontrola moraju biti transparentni, imovinski odnosi raščišćeni (denacionalizacija), a finansijski sistem sposoban da igra ulogu posrednika između štediša (ulagača) i investitora.

Drugi deo zahteva je ne samo teže ispuniti već se po ovom pitanju i eventualno "gledanje kroz prste" kandidatima nikako ne isplati. Ako zemlja postane članica EU-a, a njena privreda nije konkurentna, biće kažnjena ne po nekoj odluci organa Unije, nego mnogo skuplje – na samom evropskom tržištu. Efikasnost privrede meri se pre svega stabilnošću makroekonomskih pokazatelja (rast bruto društvenog proizvoda, inflacija, stopa nezaposlenosti, platni bilans sa inostranstvom). Sem toga, neophodno je postojanje

GRAN PLAS, BRISEL

DIMITRIE STANKOVIC

stabilnog privrednog okruženja u kome privrednici mogu donositi odluke pod predviđljivim uslovima, postojanje odgovarajućeg kvalifikovanog ljudskog kapitala, savremena infrastruktura. Država se mora starati da prestrukturira preduzeća u svom vlasništvu i prilagodi ih uslovima tržišnog poslovanja, uz neophodno stalno investiranje radi podizanja produktivnosti. Pošto je kapital važan preduslov za pokretanje bilo kakvog posla, pristup izvorima finansiranja (domaćim ili stranim) još je jedan neophodan uslov efikasne privrede i podrazumeva viši stepen razvijenosti finansijskog sektora i konsolidacije javnih finansija.

Kao nepogrešiv pokazatelj razvijenosti privrede i njene konkurentnosti nude se podaci o stepenu integracije privrede kandidata u privredu EU-a. Tu nije važan samo obim uvoza i izvoza, već i postojanje što šire palete proizvoda kojima se trguje sa Unijom. To se može lakše postići nakon privatizacije i nicanja mreže malih i srednjih preduzeća, čija fleksibilnost i inovativnost čine čitavu

privredu dinamičnijom i prilagodljivijom svetskim tokovima.

3) Administrativni kriterijumi odnose se na sposobnost zemlje članice da preuzme celokupno primarno i sekundarno zakonodavstvo Unije – *acquis communautaire* – i da osigura njegovo jednoobrazno tumačenje, primenu i efikasno sankcionisanje u slučaju nesprovođenja. Jasno je da glavni teret sprovođenja ovog zadatka pada na državnu upravu i sudstvo. Država mora da izradi strategiju modernizacije državne uprave čime će povećati njenu transparentnost, efikasnost i kontrolu nad njenim delovanjem. Sve to, naravno, treba učiniti ne samo na nacionalnom već i na regionalnom i lokalnom nivou. Svaki kandidat može sam odabrati hoće li se poslovi neophodni za ovo ujednačavanje voditi iz jednog zasebnog ministarstva za evropske integracije ili će svaki resor imati jedno odeljenje koje će biti čvorište između specifičnih zadataka ministarstva i koordinacionog tela na nacionalnom nivou.

Jačanje sudstva, pre svega kroz obučavanje i širenje kapaciteta, pomoći će da ono odigra svoju ulogu u primeni pravnih odredbi EU-a, ali i da osigura stabilniji razvoj privrede i ispunjenje ekonomske grupe uslova. EU i ovde očekuje da zemlja kandidat izradi akcioni plan. Sprovođenje reformi državne uprave i sudstva ima zadatak da omogući prilagođavanje buduće zemlje članice pojedinačnim "politikama" Unije. Ove "politike" oličene su u 31 poglavlju oko kojih se detaljno pregovara i koja čine integralni deo ugovora o pristupanju Uniji.

Od svih njih svakako je najvažnija primena propisa iz oblasti stvaranja unutrašnjeg tržišta, koje je nakon 1993. postalo kičma EU-a. Za stvaranje unutrašnjeg tržišta neophodno je osigurati "četiri slobode" (kretanja robe, usluga, kapitala i ljudi). Da bi se omogućilo nesmetano funkcionisanje unutrašnjeg tržišta, neophodno je i dosledno sprovođenje politike slobodne konkurencije, koja obuhvata borbu protiv kartela i zloupotrebe monopol-skog položaja, regulisanje državne pomoći pri-

vredi i spajanja (fuzije) preduzeća. Budući da mi imamo malo iskustva na ovom području, samo usvajanje i primena propisa zahtevaju pre svega obučavanje kadrova uz istovremeno stvaranje nacionalnog zakonodavstva za vođenje ove politike.

4) Od kandidata se na kraju, kao četvrti uslov, očekuje i saglasnost sa ciljevima političke i ekonomsko-monetarne unije.

Kopenhagen, drugi put

Na samitu Evropskog saveta u Kopenhagu 13. 12. 2002. usvojena je ocena da je deset zemalja ispunilo uslove za prijem. Njima je za period 2004–2006. odobrena dodatna finansijska pomoć u iznosu od oko 41 milijardu evra, koja će biti utrošena uglavnom za poboljšanje infrastrukture, izgradnju institucija i za modernizaciju poljoprivrede. Budžetski problem, nastao usled toga što novoprimitelne članice prvo moraju uplatiti svoj udeo u finansiranju EU-a, a tek kasnije povući sredstva na koja imaju pravo, rešen je tako što će novoprimitelni članovi "svoj" udeo dobiti u iznosu koji bi im pripadao kao da su članovi Unije već od 1. januara 2004, iako će u stvarnosti postati članovi (i svoje obaveze plaćati) tek od 1. maja. Računa se da će na ovaj način ove zemlje uštedeti oko 1,7 milijardi evra.

Proces priključenja naše zemlje Uniji trenutno je naš najvažniji, ali ne i jedini cilj. On je samo deo čitavog procesa transformacije koji je mnogo dublji i za čije je odvijanje potrebno mnogo više vremena nego za ulazak u EU. Njihovo delimično preklapanje obično vodi fokusiranju na ispunjenje uslova za priključenje i zapostavljanju dugoročnih ciljeva transformacije, pogotovo stoga što je pojačano stalnim političkim pritiskom organa EU-a. Na tom putu predstoje nam velika iskušenja, i politička stabilnost zemlje može se očuvati samo ako proces prijema i njegove posledice budu na stalnoj proveri što šire javnosti. Neminovnost socijalnog raslojavanja društva nameće istraživanje na daljoj izgradnji sistema socijalne zaštite, iako ovo pitanje ne zauzima visoko mesto na listi kriterijuma za prijem u EU.

Upravo sada, kada pristupamo ispunjavanju uslova za ulazak u EU, moramo istovremeno biti svesni ne samo velikog obima posla koji je pred nama već i njegovog ograničenog dometa u odnosu na čitav kompleks promena koje stvaranje jednog samosvesnog, dinamičnog, socijalno izbalansiranog i ekonomski prosperitetnog društva zahteva. Članstvo u EU je na tom putu samo jedna stepenica.

Autor je poslediplomac iz evropskih studija na univerzitetu u Ahenu, Nemačka

“Veliki prasak” sa zadržskom

Većina ljudi na istoku Evrope sad smatra da članstvo u EU nije dovoljna kompenzacija za gubitke, žrtve i prilagođavanja iz devedesetih

Proširenje Evropske unije na istok nije bila istorijska potreba nakon pada Berlinskog zida. Jedini izuzetak je bila bivša Istočna Nemačka, gde je nemačko ujedinjenje 1990. godine predstavljalo prvo pravo proširenje EU-a (tada Evropske zajednice) na istok. Nemačko ujedinjenje je bilo jednostrana odluka Nemačke, a ostatak Evrope je morao da proguta njegove posledice.

Sadašnje proširenje se naziva *velikom praskom* (*big bang*) jer obuhvata deset zemalja odjednom. Ali, ovaj veliki prasak je zapravo veoma spor jer se, za razliku od nemačkog slučaja, odigrava na multilateralan i birokratski način, u istom okviru poslednjih više od deset godina.

U istoriji postkomunističke reintegracije dogodile su se dve ključne odluke koje su oblikovale institucionalni okvir za istočni blok (izuzev Istočne Nemačke). Prvo, u junu 1993. samit Evropske unije u Kopenhagu najavio je da bivše socijalističke zemlje mogu eventualno postati članice Unije, ukoliko pre toga ispune određene političke i ekonomske uslove. Drugo, krajem 1999. EU je pokazala spremnost za obimno proširenje na najviše deset istočnoevropskih i mediteranskih zemalja.

Obe odluke su bile zasnovane na dobrim razlozima.

Početkom devedesetih, takozvana tranzicija ka tržišnoj ekonomiji dovela je do pada bruto domaćeg proizvoda postkomunističkih zemalja za 20 do 30 procenata. Zemlje koje su se plašile zagrljaja “ruskog medveda” ubrzo su shvatile da mogu potonuti u okeanu globalnih tržišta, ali i da ih na ta tržišta mogu izvesti MMF i Svetska banka. Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) sa sedištem u Londonu veoma se slabo držala svojih obećanja pod predsedavanjem Žaka Atalija i, kasnije, Žaka d’Larozjera, a program pomoći PHARE nikada nije dostigao nivo koji bi iko mogao nazvati ozbiljnim. *Maršalov plan* za istok je konstantno onemogućavan pod izgovorom da u naše vreme privatne investicije kapitala igraju tu ulogu. Pored toga, Brisel je počeo da sklapa niz ugovora o slobodnoj trgovini

sa vladama zemalja centralne i istočne Evrope, koji su ubrzo promenili obim trgovine u korist Zapada.

Otvaranje istočne kapije Evrope

Nakon što su provele četiri decenije u moru krokodilskih suza i nakon što su bile svedoci posledica neoliberalne ekonomije na istoku, zemlje zapadne Evrope nisu bile u mogućnosti da odbiju zahteve za otvaranje istočne kapije Unije, čak i ako bi to značilo da će morati da čekaju da se Austrija i nordijske zemlje u potpunosti odomače u zajedničkoj tvrđavi.

Sredinom devedesetih, “istočna politika” EU-a bila je zasnovana na pretpostavci da će obećanje o pridruživanju i ocena napretka zemalja od slučaja do slučaja dati dovoljan podstrek pokretanju reformi, harmonizaciji i prilagođavanju zemalja kandidata, te da će obećano proširenje na istok moći da se sprovede sa svega nekoliko primera. Faktor koji je uništio ovu strategiju bio je rat NATO-a protiv Jugoslavije, bez odobrenja Ujedinjenih nacija, u proleće 1999. Zapadne vlade su shvatile da ukoliko ne žele da posao stabilizacije ostave američkoj avijaciji, moraju da urade nešto povodom celog regiona. Pod predsedavanjem Finske, EU je došla do strategije “velikog praska”, što je naravno bila uvreda za glavne kreatore kopenhaskih kriterijuma, ali je omogućila Uniji da se uspešno uhvati u koštac sa osnovnim problemima centralne i istočne Evrope i spreči njihovu eventualnu “balkanizaciju”.

Motivi na istoku su mnogo uočljiviji. Dobar deo devedesetih političke elite na istoku plašile su se restauracije bivšeg bloka i radile su sve što je bilo u njihovoj moći da konsoliduju napredak tranzicije i priključe se svemu zapadnom. Da li je to bio NATO ili EU, nije bitno, šta god da dođe pre, priključićemo se – to je bilo raspoloženje tokom sredine devedesetih. Za nekoliko zemalja u centru regiona, konkretno za Poljsku, Mađarsku i Češku Republiku, NATO je došao prvi. One su bile srećne da iskoriste ovu šansu, delom

zbog toga što su članstvo u NATO-u videle kao ubrzani korak ka EU-u.

Lažan izbor: Amerika ili Evropa

Zadovoljstvo priključivanjem *Evroatlantskoj zajednici* zaslepilo je dobar deo istočne političke elite, koja je propustila da zapazi narastajuće podele između severne Amerike i zapadne Evrope. Posledice toga postale su vidljive uoči i za vreme skorašnjeg rata protiv Iraka, u periodu neposredno pre potpisivanja ugovora o pridruživanju u Atini i raspisivanja referenduma o pridruženju EU-u u budućim članicama. Ipak, jasno je da ulazak u EU nije izbor između Amerike i francusko-nemačke Evrope u očima novih država članica.

Još jedan paradoks dogovora o proširenju jeste i to što će, kada deset zemalja zaista uđe u Uniju, ona biti suočena sa potrebom da finansijsku pomoć novim članicama svede na minimum. U isto vreme, "pro-EU" raspoloženi Istočnoevropljani spremni su da prihvate bukvalno bilo šta kako bi njihove zemlje konačno i ušle u EU. Ne može se poricati da je perspektiva članstva u EU stvorila poslovno poverenje u proteklih nekoliko godina, ali je isto tako činjenica da samo članstvo u EU neće doneti novim država članicama vidljive rezultate u godinama koje dolaze. Većina ljudi na istoku smatra da to nije dovoljna kompenzacija za gubitke, žrtve i prilagođavanja iz devedesetih.

Kraj iluzija

Izuzetno nizak odziv birača na EU referendumu u Mađarskoj jasan je znak za to koje uslove EU u materijalnom smislu nudi ovoj zemlji koja je inače pokazala najviše entuzijazma od svih kandidata. Ovo je i kraj iluzija o tranzicionom procesu koji je euforično počeo 1989. godine. Nikada nije održan referendum o MMF-u ili Svetskoj banci, te je sada ekonomsko nezadovoljstvo iskazano

protiv Evropske unije, zapravo jedine organizacije koja je pokušala da spreči decenijsku ekonomsku propast. Ukratko, proevropljani u Mađarskoj morali su da se oslanjaju na istorijske argumente poput "Ulazak u EU će izbrisati posledice Prvog svetskog rata", priču koja bi, recimo, teško mogla da prođe u Poljskoj.

Naravno, neki argumenti pristalica EU-a odvratili su pažnju sa razloga ulaska u EU. Pojedini ekonomski eksperti su tvrdili da će učlanjenje u EU tražiti prilagođavanja slična onima s početka devedesetih, što očigledno plaši one koji su to vreme preživeli. Takođe,

inflacija (koja ne ugrožava realan ekonomski rast) niža nego u zapadnoj Evropi. Usklađivanje sa mastrihtskim kriterijumima i Paktom o stabilnosti i rastu može dovesti do stagnacije ekonomskog napretka u regionu, nepovoljno se odraziti na proevropska politička nastojanja i dati municiju antievropskom nacionalizmu.

Široko rašireno ignorisanje monetarnih problema pokazuje da se loše vođeno ujedinjenje dve Nemačke može ponoviti još jednom u rekapitalizovanom regionu i da se neke od posledica mogu javljati i u godinama koje dolaze. Proširenje EU-a na istok

BUDIMPEŠTA

jasna činjenica da nećemo biti u mogućnosti da menjamo pravila kluba u koji se učlanjujemo nije bila u mogućnosti da pojača pozicije EU entuzijasta. Takve tvrdnje ne pomažu opredeljenju onih koji imaju živopisne uspomene proistekle iz odnosa sa jednim drugim velikim savezom.

Na nekim poljima integracije pogrešne pretpostavke i dalje postoje. Slično nemogućnosti jasnog diferenciranja važnosti priključenja NATO-u i Evropskoj uniji, politički krugovi koji vode novi centralno-istočni blok idu ka narednom neuspehu – nemogućnosti da odvoje ulazak u Uniju sa prihvatanjem evra. Kriterijumi iz Mastrihta zadavali su glavobolje svim zapadnim ministrima u 90-im godinama XX veka, ali makroekonomska prilagođavanja mogu biti još teža u zemljama u kojima privrede i dalje kaskaju za Zapadom, a

nije puko ponavljanje nemačkog ujedinjenja. Ukoliko jedinstveno tržište sa jedinstvenom valutom može da se poredi sa situacijom u Americi, moglo bi se reći da ovo proširenje više liči na uključivanje Meksika u SAD, kao 51. savezne države.

Razvojni procep između istoka i zapadne Evrope može se nadomestiti jedino drugačijom raspodelom sredstava, najmanje dvostruko većom od sadašnje. Trenutno, takva ideja se i ne razmatra u Briselu. Ali, na kraju će Evropska unija ipak morati da se otvori ka novim ekonomskim rešenjima kako bi se nosila sa novim vrstama problema koje će joj sa sobom doneti nove državne članice.

DR LASLO ANDOR
(Autor je profesor ekonomskih nauka i javne uprave na univerzitetu u Budimpešti)

Hronologija evrobalkanskih integracija

Pripremio: **ZORAN SKOPLJAK**

April 2003.

22. april

- Predsednica Narodne skupštine Republike Srbije i v.d. predsednika Srbije Nataša Mičić ukinula vanredno stanje u Srbiji.

24. april

- Nakon više od godinu dana u Njujorku nastavljeni pregovori Makedonije i Grčke povodom spora oko naziva bivše jugoslovenske republike.

30. april

- Evropska unija, zbog sumnje da je bilo zloupotreba, ukinula Srbiji i Crnoj Gori preferencijale na izvoz šećera u EU na period od tri meseca.

Maj 2003.

3. maj

- U Tirani potpisana Povelja o jadranskoj saradnji Albanije, Hrvatske i Makedonije za prijem u NATO, uz podršku SAD.

5. maj

- Predsednik Vlade Hrvatske Ivica Račan pozvao na ukidanje viznog režima između Srbije i Crne Gore i Hrvatske.

6. maj

- Vrhovni savet Vojske Srbije i Crne Gore doneo odluku o stavljanju VSCG pod civilnu kontrolu. Generalštab bi ubuduće trebalo da bude organizaciona jedinica Ministarstva odbrane.
- Američki predsednik Džordž V. Buš ski-

nuo zabranu izvoza naoružanja i vojne opreme u Srbiju i Crnu Goru.

7. maj

- Direktor Evropske agencije za rekonstrukciju u Srbiji i Crnoj Gori Ričard Cink izjavio da je za ovu godinu predviđena pomoć EU-a Srbiji i Crnoj Gori u iznosu od 229 miliona evra.

9. maj

- U Beogradu počela devetomesečna obuka službenika državne zajednice SCG i država članica koji će biti uključeni u proces pridruživanja SCG Evropskoj uniji.

11. maj

- Na izborima za predsednika Crne Gore, koji su održani nakon prethodno neuspelog kruga, pobedio kandidat DPS-a i SDP-a Filip Vujanović.

15. maj

- Delegacija NATO-a posle boravka u Beogradu izjavila da je Severnoatlantski savez spreman da ubrza prijem Srbije i Crne Gore u Partnerstvo za mir.
- Vlada Srbije pokrenula inicijativu da Savet ministara SCG donese odluku o ukidanju viza za građane Evropske unije i još nekih zemalja.

16. maj

- Nakon Albanije i Rumunije, Bosna i Hercegovina postala je treća balkanska država koja je potpisala sporazum sa SAD kojim se onemogućuje izručenje američkih državljana Međunarodnom krivičnom sudu.

20. maj

- Delegacija Vlade Srbije u Briselu razgovarala sa najvišim funkcionerima EU-a i NATO-a i dobila podršku za nastavak procesa stabilizacije i pridruživanja Uniji, odnosno ulaska u Partnerstvo za mir.

21. maj

- Evropska komisija predložila novo "Partnerstvo za evropsku integraciju" sa zemljama Zapadnog Balkana.

Autor je član Upravnog odbora
Centra za razvoj Srbije

Hronologija proširenja EU-a

1958. – Stupili na snagu Rimski ugovori, kojim su prethodne godine Francuska, Holandija, Belgija, Luksemburg, Italija i SR Nemačka osnovali Evropsku ekonomsku zajednicu (EEZ) i Evropsku zajednicu za atomsku energiju (Euroatom).

1973. – Velika Britanija, Irska i Danska postaju članovi EEZ.

1981. – Grčka primljena u Evropsku zajednicu.

1986. – Španija i Portugal primljeni u EZ.

1989. – Rušenjem Berlinskog zida, odnosno komunizma u Evropi, EZ počinje da finansijski pomaže obnovu privreda srednje i istočne Evrope.

1990. – Kipar i Malta zatražili članstvo u EZ.

1990–96. – Zaključivanje ugovora o pridruživanju (tzv. Evropa ugovora) država srednje i istočne Evrope Evropskoj uniji.

1993. – Na Evropskom savetu u Kopenhagenu EU odobrava proširenje državama srednje i istočne Evrope i definiše kriterijume za njihovo članstvo. Evropska komisija objavljuje mišljenje o Kipru i Malti.

1994. – Evropski savet u Esenu odobrava pretpriступnu strategiju.

1994–96. – Deset država srednje i istočne Evrope zatražile članstvo u EU.

1995. – Austrija, Švedska i Finska postale članice Evropske unije.

1997. – Evropska komisija objavljuje mišljenje o ovim državama i predlaže strategiju za proširenje u "Planu (agendi) 2000".

1998. – Pregovori o pridruživanju počinju sa Mađarskom, Poljskom, Estonijom, Slovenijom, Češkom i Kiprom. Malta reaktivira želju za članstvom u EU.

1999. – Evropski savet u Berlinu prihvata Plan 2000, kao i finansijski plan za proširenje EU-a. Turska je prihvaćena u procesu proširenja.

2000. – Počinju pregovori o pridruživanju sa Slovačkom, Letonijom, Litvanijom, Bugarskom, Rumunijom i Maltom.

2002. – Evropski savet u Kopenhagenu zaključuje pregovore sa Kiprom, Maltom, Slovačkom, Češkom, Poljskom, Mađarskom, Slovenijom, Estonijom, Letonijom i Litvanijom. Bugarskoj i Rumuniji dat je okvirni datum 2007. godine za pristupanje EU-u. Eventualno članstvo Turske biće razmotreno krajem 2004.

2003. – Na Evropskom savetu u Atini u aprilu deset kandidata potpisuje ugovore o pridruživanju EU-u.

Miraz siromašnih rođaka

Nove članice dogodine će povećati EU za 60 miliona žitelja, ali će joj smanjiti BDP za čitavih 10 procenata po glavi stanovnika

PIŠE:
VLADIMIR TOJAGIĆ

Evropska unija, "ekskluzivni klub" nekih od najbogatijih zemalja na svetu i najveće svetsko tržište (veće od SAD ili Japana), sa više od 375 miliona stanovnika, na putu je da se promeni. Naime, kad 1. maja 2004. godine osam bivših komunističkih i dve sredozemne ostrvske zemlje postanu punopravne članice Unije, ona neće samo dobiti "u miraz" novih šezdesetak miliona žitelja. Zemlje koje postaju deo evropske elite znatno su siromašnije od svojih zapadnih suseda (primera radi, bruto domaći proizvod – BDP – svih deset novih zemalja članica manji je od BDP-a jedne Španije) i njihovim ulaskom BDP Evropske unije pašće za čitavih 10 procenata po stanovniku! Niko u ovom trenutku sa sigurnošću ne može reći kakav će uticaj ovo istorijsko proširenje ostaviti na ekonomiju buduće "dvadesetpetorke".

Prednosti stupanja deset novih zemalja u Evropsku uniju su mahom političke, pre svega imajući u vidu stabilnost kontinenta u svakom pogledu, ali, kratkoročno gledano, ekonomska strana proširenja je prilično drugačija. Naime, samo Kipar i Slovenija imaju BDP po stanovniku koji može da se meri sa drugim (manje razvijenim) državama članicama Evropske unije. Letonija, ili, recimo, Poljska, ekonomski su, međutim, prilično nespemne za učlanjenje u porodicu evropskih naroda.

Istorijsko proširenje

Sadašnje proširenje Evropske unije nije istorijsko samo zbog konačnog uklanjanja političkih granica koje su se pre svega desetak godina protezale središnjem kontinentu, već je i najveće koje će

se ikada dogoditi, ali i ekonomski najteže po EU. Kada sagledamo prethodna proširenja i uočimo promene u makroekonomskim indikatorima svake nove, proširene evropske zajednice, vidimo da su te promene retko bile negativne, naprotiv. Poslednje proširenje na Austriju, Finsku i Švedsku je dobar primer kako BDP i standard stanovništva na nivou Unije rastu nakon proširenja. Sličan je i slučaj proširenja na Veliku Britaniju i Dansku. Širenje najprestižnije evropske organizacije na manje razvijene zemlje do sada se dešavalo samo sa jednom (Grčka) ili dve zemlje (Portugalija i Španija).

Društvo iz zadnje klupe

Šta ovo sve znači za nas i za naš region – "društvo iz zadnje klupe", kako bi nas neki nazvali? Evropskoj uniji će, očigledno, biti potreban određeni, ne tako kratak period da konsoliduje svoju unutrašnju ekonomiju i tržište pre nego što se upusti u novu avanturu proširenja.

Prostim uvidom u statistiku može se zaključiti da smo ne samo poslednji na spisku za proširenje, već i ekonomski najnerazvijeniji region starog kontinenta. Činjenica je da ono što Srbija i Crna Gora proiz-

vede za celu godinu, Nemačka napravi za svega par dana! Jasno je da naša zemlja ne može dostići ekonomski nivo razvijene sadašnje petnaestorice u dogledno vreme, ali nam ostaje da sve svoje snage usredsredimo ka napretku i razvoju domaćih privrednih potencijala. Ukoliko to dobro uradimo, imaćemo svakako bolje šanse da se u skorije vreme nađemo unutar Evropske unije.

Autor je koordinator projekata u BeCEI

Zemlja	Površina (hiljada km ²)	Broj stanovnika (miliona)	BDP po stanovniku EUR/PPS
Austrija	84	8,1	24.900
Belgija	31	10,2	25.000
Danska	43	5,3	26.400
Finska	337	5,2	23.000
Francuska	544	59,0	22.200
Grčka	132	10,5	15.100
Holandija	41	15,8	25.900
Irska	70	3,7	26.300
Italija	301	57,6	22.300
Luksemburg	3	0,4	41.600
Nemačka	357	82,0	24.000
Portugalija	92	10,0	17.100
Španija	505	39,4	18.600
Švedska	411	8,9	23.200
V. Britanija	244	59,3	23.100
EU-15	3.191	375,3	22.500
Češka rep.	79	10,3	12.500
Estonija	45	1,4	7.700
Kipar	9	0,8	17.100
Letonija	65	2,4	5.800
Litvanija	65	3,7	6.200
Mađarska	93	10,2	10.700
Malta	0,3	0,4	8.800
Poljska	313	38,7	7.800
Slovačka	49	5,4	10.300
Slovenija	20	2,0	15.000
EU-25	3.929	432,5	20.200
Bugarska	111	8,2	4.700
Rumunija	238	22,5	5.700
Turska	775	63,9	5.900
EU-28	5.053	527,1	17.600
Albanija	29	3,4	2.700
B i H	51	3,7	2.800
Hrvatska	56	4,4	9.660
Makedonija	26	2,0	6.400
S i CG	102	10,2	3.000
EU-33	5.317	550,8	17.000
SAD	9.373	275,1	34.800
Japan	378	126,5	23.800

Izvor: Evropska komisija, WIIW (uključujući procene) PPS-kupovna moć

Pojmovnik EU i evropskih integracija

Evropski sporazumi (Europe Agreements) poseban su oblik sporazuma o pridruživanju koje je Evropska unija potpisala sa državama srednje i istočne Evrope, u procesu njihove pripreme za članstvo u EU. Zasnovani su na načelima poštovanja ljudskih prava, demokratije, pravne države i tržišne ekonomije. Evropski sporazumi sklopljeni su sa Bugarskom, Češkom, Estonijom, Mađarskom, Litvanijom, Letonijom, Poljskom, Rumunijom, Slovačkom i Slovenijom, na neodređeno vreme, sadrže politički deo (koji predviđa bilateralne i multilateralne konsultacije o svim pitanjima od zajedničkog interesa), trgovinski deo (stvaranje zone slobodne trgovine) i delove posvećene ekonomskoj, kulturnoj saradnji i usklađivanju zakonodavstva država kandidata (posebno u oblasti intelektualne svojine i tržišne konkurencije).

Pristupno partnerstvo (Accession Partnership) proces je koji je Evropski savet utvrdio u Luksemburgu 1997. godine, kako bi se zajednički odredili kratkoročni i srednjoročni prioriteti na putu ka punopravnom članstvu države kandidata, finansijska pomoć EU-a za ispunjavanje tih ciljeva, kao i uslovi vezani za tu finansijsku pomoć.

Proširenje EU-a (EU Enlargement) proces je započet 1973. godine, kada je tadašnja Evropska ekonomska zajednica (EEZ) sa šest članica (Francuska, SR Nemačka, Italija, Belgija, Holandija, Luksemburg) proširena na devet (uključujući Veliku Britaniju, Irsku i Dansku), zatim na 10 (Grčka je primljena u januaru 1981), pa na 12 (Španija i Portugalija ušle su EEZ januara 1986.) i, najzad, na današnju "petnaestorku" (prijemom Austrije, Švedske i Finske u januaru 1995. godine).

Acquis Communautaire je zajednička tekovina svih članica EU-a. Obuhvata skup prava i obaveza, odnosno važećih ugovora i pravne regulative EU-a, i zemlje koje žele da pristupe Uniji moraju ih u potpunosti prihvatiti i uskladiti sa svojim nacionalnim zakonodavstvom.

Evropa na mreži

Pripremio: **VLADIMIR TOJAGIĆ**

Proširenje Evropske unije <<http://europa.eu.int/comm/enlargement/index.htm>>

Zvanična stranica Generalne direkcije Evropske komisije za proširenje. Stranica sadrži podatke i zvanične statistike za svaku zemlju kandidata za članstvo u Evropskoj uniji.

Debata o budućnosti Evrope <http://europa.eu.int/futurum/index_en.htm>

takođe je postavljena na zvaničnoj stranici Evropske unije. Otvorena je za raspravu o budućnosti EU u koju se možete uključiti i vi.

Centar za evropsku reformu <<http://www.cer.org.uk>>

Britanska nevladina organizacija koja se bavi raznim aspektima proučavanja Evropske unije. Članovi ove organizacije su autori mnogobrojnih uticajnih studija koje se bave proširenjem EU-a.

Centar za studije evropske politike <<http://www.ceps.be>>

Belgijska nevladina organizacija koja se bavi istraživanjima o budućnosti Evropske unije. Njihov slogan je *Razmišljamo unapred o Evropi*.

Ured Vlade Republike Slovenije za pridruženje Evropskoj uniji <<http://evropa.gov.si>>

Zvanična stranica slovenačke vlade koja se bavi evropskim poslovima. Slovenija je u procesu proširenja EU-a na istok dokazala da je politički i ekonomski najspremnija za članstvo.

Estonija i Evropska unija <<http://www.vm.ee/eng/euro>>

Stranica Kancelarije za pridruživanje Evropskoj uniji u okviru estonskog ministarstva spoljnih poslova. Sadrži korisne informacije o putu Estonije ka EU-u.

Evropska konvencija <<http://european-convention.eu.int>>

Evropska unija okupila je grupu uticajnih stručnjaka iz svih zemalja članica i kandidata kako bi zajednički predložili nacrt prvog evropskog ustava.

Beogradski centar za evropske integracije (BeCEI) okuplja domaće i strane stručnjake koji se bave istraživanjima, obrazovanjem i izdavaštvom u oblasti političkih, bezbednosnih i ekonomskih reformi, neophodnih za evropske integracije naše zemlje.

info@becei.org, www.becei.org

Kontakt: dr Jovan Teokarević, direktor

Центар за развој Србије
Center for Development of Serbia

Centar za razvoj Srbije (CRS) ima za cilj demokratski, ekonomski i kulturni napredak Srbije. Kroz različite programe Centar promovise demokratske vrednosti, izgradnju i jačanje institucija demokratskog društva, unapređenje zaštite ljudskih prava i razvoj tržišne privrede i preduzetništva.

crs@eunet.yu, www.razvojsrbije.org.yu

Kontakt: Zoran Skopljak, član Upravnog odbora

Pax Christi Holandija je deo međunarodnog mirovnog pokreta *Pax Christi International*, sa sedištem u Briselu. Zalaže se za dijalog i rešavanje konflikata, ljudska prava i demokratiju. Program u Srbiji i Crnoj Gori usmeren je na podršku projektima civilnog društva i približavanje Evropskoj uniji.

pax.fry@yubc.net, www.paxchristi.nl

Kontakt: Biljana Dakić, predstavnik za Srbiju i Crnu Goru

Mesečnik "Evropski forum" je redovni dodatak nedeljnika "Vreme", a zajedničko je izdanje tri nevladine organizacije:

Beogradskog centra za evropske integracije, Pax Christi Holandija i Centra za razvoj Srbije.

Urednici: Aleksandra Mijalković i dr Jovan Teokarević

Adresa: Narodnog fronta 68/I, 11000 Beograd, SR Jugoslavija

Tel/fax: 011-646-025, **e-mail:** info@evropskiforum.net, www.evropskiforum.net

Ovaj broj je objavljen uz finansijsku pomoć Pax Christi Holandija

Oblikovanje i slog: Grafički Centar Vreme, **Štampa:** Rotografika, Subotica